

משרד החינוך
המינהל למדע וטכנולוגיה
הפיקוח על מגמת אמנויות העיצוב

תכנית לימודים להשכלה כללית – מפגשים מהסוג החזותי

התבוננות ביקורתית ותרבות חזותית

מגמת אמנויות העיצוב

מבוא ורציונל התכנית

בעולם של המאה העשרים ואחת אנו מוקפים בדימויים חזותיים מכל עבר, החל מעולם התקשורת על סוגיה השונים, דרך הקולנוע, המוזיקה, האופנה, הפרסום, האמנות והאדריכלות ועד לאופן שבו אנו מביעים את עצמנו בהודעות, רשתות חברתיות ועוד. התבוננות מושכלת וביקורתית בתרבות החזותית תורמת להבנת תהליכים חברתיים, פוליטיים ואישיים המאפיינים את הסביבה התרבותית שבה אנו חיים.

התכנית המוצעת להלן מתבססת על עקרונות של צפייה מושכלת ביצירות אמנות, כרזות וטקסטים חזותיים נוספים כגון סרטים, תכניות טלוויזיה, מוצרי אופנה ועיצוב תוך כדי חשיפת האידיאולוגיות העומדות מאחוריהם ודיון במשמעויות הגלויות והנסתרות של הטקסט החזותי.

התכנית עושה שימוש בתכנים רלוונטיים לעולמם האיכותי של התלמידים ומתמקדת בשיח של שדה התרבות החזותית והמציאות הסובבת אותו.

הרעיון המרכזי המוביל תכנית זו הוא חשיפת מעגלי ההיזון החוזר בין המציאות ובין עולם הדימויים החזותיים – המציאות היא מקור היצירה החזותית, וזו בתורה שבה אל המציאות ומזינה אותה.

בהתאמה, משמשים הדימויים החזותיים כנקודת מוצא לשיח פורה ומשמעותי עם התלמידים על אודות המציאות הסובבת אותם. בשל כך אנו מציעים למורה להתמקד בדיון סביב תרבות חזותית ישראלית על כל המשתמע מכך.

מקורות המידע לחומרי הלימוד הם אתרי התוכן של מגמת אמנויות העיצוב

1. אתר מפגשים מהסוג החזותי
2. אתר מפגשים מהסוג החזותי - מסע בזמן
3. סביבות המודל השונות (הבנת האמנות, אמנות ישראלית, למידה והערכה חלופית)

אתרי תוכן מוסמכים נוספים

[Google art project](#)

[מכון שנקר לתיעוד וחקר העיצוב בישראל](#)

אתרי מוזיאונים, אתרי מכוני מחקר ואתרי אמנים

ספרים

מישורי, א' (תשס"ח 2008). **טבע דומם: מייצוג של חפצים לחפצים של ממש**. כרך א', הוצאת האוניברסיטה הפתוחה.
מישורי, א' (תש"ס 2000). **תולדות האמנות: מבוא כללי**. הוצאת האוניברסיטה הפתוחה.

מטרות כלליות

1. פיתוח סקרנות והרחבה של ידע אישי של התלמידים לגבי תפקיד הדימוי החזותי בתרבות.
2. בחינה ביקורתית של תובנות התלמידים ביחס לתרבות החזותית שבה הם חיים.
3. טיפוח זיקה לתרבות ישראל ולמציאות הישראלית בת זמננו.

מטרות אופרטיביות

1. התלמיד יפגש עם דימויים חזותיים מתחומים וממדיות שונים.
2. התלמיד יבחן את המניעים של היוצרים השונים.
3. התלמיד ידון בדימויים ובמשמעויות העולות מהם.
4. התלמיד ידון בזיקות השונות של הדימויים החזותיים אל עולם התוכן והמציאות שסביבו.
5. התלמיד יחקור את השיח של היוצרים והיצירות.
6. התלמיד יתנסה ביצירה אישית אשר תוביל לתוצר בתחום החזותי.

נושאים להרחבה ודרכי הוראה

1. **היבטים חברתיים** – יצירות ודימויים חזותיים העוסקים בנושאים חברתיים.
2. **היבטים פוליטיים** – יצירות ודימויים חזותיים העוסקים בנושאים פוליטיים.
3. **היבטים אישיים** – יצירות ודימויים חזותיים העוסקים בעולמו הפנימי של האמן

המורה מתבקש לבחור נושא מוביל שלאורו ייבחנו הדימויים והיוצרים כולם. הדימויים והיוצרים ייבחרו בהתאמה לנושא הנבחר מתוך מאגרי המידע הרלוונטיים של מגמת אמנויות העיצוב ומקורות נוספים כגון אתרי מוזיאונים, גלריות, מכון שנקר לחקר העיצוב ועוד.

מומלץ לערוך עם התלמידים שיעורים בשיטת VTS על מנת ליצור סקרנות ושאיפה להרחבת הידע בנושא הנלמד.

מומלץ לערוך דיוני עומק בכיתה סביב הדימויים והנושאים הנלווים אליהם.

מומלץ להשתמש בחומרים ממדיות שונות כגון סרטים, כתבות, תכניות טלוויזיה, שירים, קטעי מחזות, כרזות ויצירות אמנות.

חלוקת השעות ושיטות הערכה

יחידת הלימוד מתוכננת לשלושים שעות. ניתן ללמד אותה שעה בשבוע במשך שנה שלמה או שעתיים בשבוע במשך מחצית השנה.

מומלץ לחלק את היחידה לשני חלקים:

1. דיונים בשיטת VTS סביב הדימויים השונים ומשמעויותיהם (מחצית ראשונה).
2. יישום הנלמד באמצעות פרזנטציות של קבוצות סביב שתי יצירות (מחצית שנייה).

ההערכה הסופית ביחידה היא פנימית ומורכבת משני פרמטרים עיקריים:

1. תלמידאות – השתתפות פעילה בדיונים ונכחות רציפה בשיעורים.
2. העברת הפרזנטציות והמצגות – על פי מחוון ידוע מראש שייקבע בשיתוף עם התלמידים.

אסטרטגיות חשיבה חזותית - VTS (Visua Thinking Strategies)

תיאוריית השלבים של אביגיל האוזן

החוקרת האמריקאית אביגיל האוזן (Abigail Housen) בהנחייתו של הווארד גרדנר (Howard Gardner) חקרה בשנות השבעים של המאה העשרים את אופן ההתבוננות של צופים בדימויים חזותיים בכלל וביצירות אמנות בפרט. מחקרה התמקד באופן שבו הצופים מעניקים משמעות לדימוי שבו הם מתבוננים. היא חילקה את תהליך ההבנה לחמישה טיפוסים צופים שמהם ניתן לגזור חמישה שלבים של התפתחות החשיבה החזותית ולפתח דרכי הוראה:

1. **Accountive - הקשובים (בעיקר לעצמם)** - אל מול היצירה ובאמצעות חושיהם הצופים יוצרים סיפור משלהם המבוסס על זיכרונותיהם ואסוציאציות אישיות. השיפוט מבוסס על המוכר והאהוב ומושפע מרגשות הצופים. בשלב זה נמצאים רוב האנשים שלא למדו אמנות מעולם.
2. **Constructive - המובנים** - הצופים מנסים לבנות מסגרת לוגית לפרשנות שלהם ליצירה המבוססת על תפיסת עולמם, הידע שלהם וערכיהם. אם העבודה אינה נראית כפי שהם מצפים, או הטכניקה והנושא אינם ברורים להם, הם ישפטו אותה כמוזרה או חסרת ערך. צופים אלו מעדיפים יצירות ריאליסטיות ומתרחקים רגשית מהיצירה בניסיון להבין אותה אינטלקטואלית. בשלב זה נמצאים אנשים האוהבים אמנות ולא למדו עליה בצורה מסודרת.
3. **Classifying - המסווגים** - צופים אלו נוהגים כהיסטוריונים של אמנות. הם רוצים לזהות את התקופה, האסכולה, הסגנון וכיוצא באלה. הם מנתחים את היצירה בהתאם לעובדות ולנתונים. צופים אלו מאמינים כי ניתן להבין את משמעותה של כל יצירה אם יש בידם הנתונים הנכונים. בשלב זה נמצאים אנשים שלמדו אמנות כתחביב ונוהגים לצפות בה מדי פעם.
4. **Interpretive - הפרשנים** - מחפשים אחר מפגש אינטימי עם היצירה. הם מתמקדים במרכיבים החזותיים באופן איטי וחקרני ומאפשרים להם לפעול על חושיהם ובשלב הבא על החשיבה הקוגניטיבית. כל מפגש שלהם עם היצירה חושף משמעויות חדשות. הם גורסים כי הפרשנות ליצירת האמנות היא תהליך משתנה. בשלב זה נמצאים אנשים שלמדו אמנות, צופים בה באופן קבוע ורואים בה חלק חשוב מעולמם.
5. **Re-Creative - היצירתיים** - צופים אלו הם בעלי ניסיון רב בצפייה באמנות. עבורם יצירה מוכרת היא כחבר טוב המסוגל להפתיע אותך מחדש. הזמן משחק אצלם תפקיד חשוב – הם יודעים את העובדות ההיסטוריות והנתונים של היצירה ומשלבים בפרשנותם גם את עולמם הפנימי המתפתח עם השנים. בשלב זה נמצאים מעטים, המתמחים בתחומי האמנות ורואים בה דרך חיים.

השיטה שהתפתחה בעקבות המחקר, בשיתוף מחלקת החינוך של המוזיאון לאמנות מודרנית בניו-יורק (MOMA), שמה לה למטרה ליצור אצל הצופה סקרנות, תשומת לב לפרטים ומעורבות בטקסט החזותי שלפניו. התהליך הפרקטי הוא דיון, לא שיפוטי, שבו המנחה חוזר כל העת על שלוש שאלות יסוד:

1. מה אנו רואים בתמונה?
2. היכן אנו רואים זאת? / מדוע אנו אומרים כך?
3. ומה עוד?

במהלך הדיון כולו המנחה אינו מחווה דעה על מה שאומרים הצופים, אלא מציג על גבי היצירה את הנאמר ומתייחס לכך בכבוד וללא שיפוטיות. התהליך כולו הוא מעיין סיעור מוחות שבו אין מסקנה סופית אחת. במהלך הדיון הצופים אוספים עוד ועוד פרטים ופרשנויות על היצירה שלפניהם. בסופו של הדיון המנחה אינו "מגלה" את "התשובה הנכונה", אלא משאיר לצופים את האפשרות להמשיך ולחקור בעצמם אם יחפצו.

מאמרים על אודות שיטת VTS

[Visual Thinking Strategies: Understanding the Basics](#)

by Abigail Housen and Philip Yenawine

[Theory into Practice: The Visual Thinking Strategies](#)

by Philip Yenawine

[Introduction to Visual Thinking Strategies](#)

by VUE staff

המלצות לנושאי חתך (ראה הערות חשובות בסוף)

1. מדיוקן עצמי עד לסלפי

תופעת ה"סלפי" השוטפת את המאה העשרים ואחת עקב התפתחות הרשתות החברתיות ומכשירי הסלולר בעלי המצלמה האיכותית, אינה תופעה חדשה במהותה. הצורך האנושי בתיעוד עצמי הוא עתיק יומין. שליטים ובעלי שררה שונים השתמשו בשירותי אמנים לאורך ההיסטוריה על מנת לתעד עצמם על פי הנחיותיהם ובאופן אידיאליסטי.

יתר על כן, אמנים שונים לאורך ההיסטוריה עסקו בתיאור עצמי פעמים רבות בתחפושות ובאופנים שונים. במהלך העידן המודרני הפך הדיוקן העצמי של אמנים לאחד מכלי הביטוי החשובים המלמדים על הלך הרוח של האמן בתקופות שונות בחייו.

הדיון בנושא הדיוקן והדיוקן העצמי סובב סביב שאלת יסוד חשובה: מהי מטרתו של היוצר וכיצד הוא מבטא אותה בדימוי.

לעתים קרובות הדיוקן אינו "אמתי" אלא מבטא רחשי לב, שאיפות, צורך הסתרה או אידיאליזציה של האדם המתואר. אך דווקא הסתרה זו חושפת פרטים רבים על אישיותו של היוצר מחד והתקופה שבה הוא חי מאידך.

דוגמה טובה לכך היא צילומי ה"סלפי" העכשוויים. אם לשפוט על פי האופן שבו מצטלמים בני נוער, הרי שכולם נהנים, אצים ממסיבה למסיבה, עומדים בתנוחות אופייניות, מציגים הבעות פנים דומות (Duck face) וכיוצא באלה. ברור הרי שתמונות מסוג זה אינן מתארות הלכי רוח אמתיים ומורכבים של בני הנוער, אך עם זאת ניתן לדון בהם בהקשר לרוח תקופה ולמשמעות הצילומים.

מומלץ להתחיל את השנה בדיון על תופעת הסלפי ולעודד את התלמידים להציג תמונות משלהם כחלק מהדיון בכיתה.

דיוקנאות עצמיים

דיוקן עצמי, שמן על בד, 1659	רמברנדט
דיוקן עצמי כאיש צעיר, שמן על בד, 1629-1631	
דיוקן עצמי עם כובע נוצה, שמן על פנל, 1635	
דיוקן עצמי, שמן על בד, 1887	ואן גוך
דיוקן עצמי עם כובע לבד אפור, שמן על בד, 1887	
דיוקן עצמי עם אוזן חבושה, שמן על בד, 1889	
דיוקן עצמי עם מסכות, שמן על בד, 1889	ג'יימס אנסור
דיוקן עצמי עם כובע פרחוני, שמן על בד, 1883	
דיוקן עצמי, שמן על בד, 1889	
מאן ריי, דיוקן עצמי כרוז סלבי, צילום, 1921	מרסל דושאן
פעמיים פרידה, שמן על בד, 1939	פרידה קאלו
דיוקן עצמי מוקדש לד"ר אלוסר, שמן על מזנויט, 1940	
העמוד השבור, שמן על בד, 1944	
תצלום מתוך ריאיון בעיתון Art News, 1963	אנדי וורהול
דיוקן עצמי כדראג, צילום, 1981	
דיוקן עצמי, אקריליק והדפס משי על בד, 1986	
דיוקן עצמי גדול, אקריליק על בד, 1967-1968	צ'אק קלוז
דיוקן עצמי, שמן על בד, 1997	
דיוקן עצמי, שמן על בד, 2012	
דיוקן עצמי, הדפס לינוליאום, ללא שנה	ביאנקה אשל גרשוני
בית, שמן על בד, 2006	
ארם גרשוני, ביאנקה, שמן על בד, 2007-2008	

ללא כותרת, צילום, 1979	סנדי שרמן
ללא כותרת, צילום, 1981	
ללא כותרת, צילום, 2008	
דיוקן עצמי, 2011	זויה צ'רקסקי
תצלום מתוך כתבה בעיתון הארץ, 2011	
נטליה זורבוב, זויה צ'רקסקי, דיו ועיפרון על נייר, 2012	
My eyes are not the first to cry, פסל שעווה	ניר הוד
אני נשבע, צילום, 1995	
דיוקן עצמי עם סיגריה, שמן על בד, 2012	
דיוקן עצמי, שמן על בד, 1991	מאירה שמש
ללא כותרת, שמן על בד, 1992-1991	
שמש מאירה 95, שמן על בד, 1995	
עצמי, דם קפוא, 1991	מארק קווין
עצמי, דם קפוא, 2001	
עצמי, דם קפוא 2006	
	דיוקנאות שליטים וידוענים
ג'ורג' גוור, המלכה אליזבת הראשונה, שמן על פנל, 1588	המלכה אליזבת הראשונה
לערך	
מרקוס גהירטס, דיוקן השלום של אליזבת הראשונה, שמן על פנל, 1585-1580	
ז'אק לואי דוד, מדאם רקמייה, שמן על בד, 1800	ז'ולייט רקמייה
פרנסואה ז'רארד סימון, מאדאם רקמייה, שמן על בד, 1805	
ז'אק לואי דוד, נפוליאון חוצה את האלפים, שמן על בד, 1801	נפוליאון
אוגוסט דומיניק אנגר, דיוקן נפוליאון בונפארט, שמן על בד, 1804	
ז'אק לואי דוד, הקיסר נפוליאון בחדר עבודתו בטילרי, שמן על בד, 1812	
ראושנברג, רטרואקטיבי 1, שמן על בד, 1964	ג'ון קנדי
תצלום ממלחמת יום הכיפורים, 1973	גולדה מאיר
בן שוורץ, דיוקן צבעוני, תצלום, ללא שנה	
סנדו ליברמן, דיוקן מצויר, ללא שנה	
נרקיס, בול ישראלי "יאיר", 1978	אברהם שטרן (יאיר)
חברט ברקס, אנדרטת אלברט איינשטיין, ברונזה, 1979	אלברט איינשטיין
חנוך פיבן, אלברט איינשטיין, חומרים שונים, 1998	
דוד פולונסקי, אריאל שרון, מתוך וולס עם באשיר, 2008	אריאל שרון
פלאש 90, אריאל שרון, תצלום עיתונות	
חנוך פיבן, אריאל שרון, חומרים שונים, 1998	
תצלום עיתונות, 2012	בנימין נתניהו
סלמן אמיל, בנימין נתניהו, צילום, 2011	
הדס רשף, בנימין נתניהו, 2010?	
שפרד פיירי, כרזת תקווה, הדפס רשת, 2008	ברק אובמה
צילום עיתונות, דצמבר 2013	
שער המגזין MAD, אוגוסט 2013	
אנדי וורהול, דפטיך מרלין, אקריליק על בד, 1962	מרלין מונרו
מבוסס על צילום מתוך הסרט ניאגרה, 1953	
ברברה קרוגר, לא טיפשה מספיק, 1997	
ג'ף קונס, מייקל ג'קסון ובלבז, קרמיקה מצופה עלי זהב, 1988	מייקל ג'קסון
צילום תדמית, 2009	

2. "האחר הוא אני" (?) ייצוגים של קבוצות שוליים באמנות ובתרבות החזותית
 מאז הציב הצייר גוסטב קורבה את "הביתן של האמנות הריאליסטית" כהתרסה מחוץ לדלתות הסלון הרשמי בפריז של 1855 וקרא ליצירת אמנות "חיה" העוסקת ב"כאן ועכשיו", חלה מהפכה בייצוג החזותי של קבוצות השוליים בתרבות המערבית. קורבה נתן לגיטימציה להופעתן של דמויות יום-יומיות פשוטות, ולעיתים (כפי שנהגו לומר מבקריו) מכוערות, ביצירות אמנות ובטכניקות וגדלים שהיו שמורים עד אז רק לשליטים ושועי החברה.

במהלך המאה העשרים הלכה מגמה זו והתרחבה. אמנים רבים רואים את תפקידם החברתי כחלק המרכזי של אמנותם. תפקידה של האמנות, על פי תפיסה זו, הוא בראש ובראשונה להוות מצפן חברתי, לעורר זעזוע ומחשבה בצופה, להציף עוולות ולהטיף לתיקון.

בבחינת נושא זה נבדוק כיצד מיוצגות קבוצות שוליים באמנות, בעיקר על ידי אמנים הרואים עצמם כחלק מאותן קבוצות. יש לציין כי פעמים (כמו במקרה של קורבה) האמן עצמו מגיע ממעמד שונה, כלכלית וחברתית, אך מזדהה, מסיבותיו הוא, עם קבוצות שוליים כאלו ואחרות וחש חובה לבטא את סבלן.

הדיון בנושא זה יעורר בכיתה רחשי הזדהות מחד, ומאידיך עלול לעורר תחושות של כעס. יש להקפיד על דיון תרבותי ומנומק, וודאי לא לגלוש לפסים אישיים או לאמירות דוגמטיות. במקרה של יכוח, תפקיד המורה לתת מקום לדעות השונות של התלמידים, אך לכוון אותם לבחון היטב את דעתם ולנמק אותה באופן שיגרום להם לחשיבה ביקורתית מושכלת ולחופש בחירה המבוסס על ידע והבנה ולא על רגשות.

ייצוגים של "אחרות"; מהמאה התשע-עשרה ועד ימינו

מסתת' האבנים, שמן על בד, 1849	גוסטב קורבה
מנפות החיטה, שמן על בד, 1854	
הטבח ברחוב טרנסון, ליתוגרפיה, 1834	הונרה דומייה
נוסעי המחלקה השלישית, שמן על בד, 1862	
התקוממות, שמן על בד, 1860	
המלקטות, שמן על בד, 1857	ז'אן פראנסואה מילה
מנסרי העץ, שמן על בד, 1848	
אישה עם זרועות שלובות, שמן על בד, 1901	פבלו פיקסו
ארוחת העיוור, שמן על בד, 1903	
אם נוודית, צילום, 1936	דורותיאה לנג
משפחת פליטים מאוקלוהומה, תצלום, 1936	
ילדים אמריקאים ממוצא יפני נשבעים אמונים, צילום, 1942	
הפגנה, דיו מדולל על נייר, 1949	רות שלוס
פועל ממתין, שמן על בד, 1956	
שכונת מחלול, שמן על בד, 1956	
מכתב לבויס, צילום וטקסט על נייר, 1974	תמר גטר
קו ירוק עם עיניים ירוקות, אקריליק על בד, 1987	דוד ריב
זמן הגמל, אקריליק על בד, 1989	
פורטרט עצמי, אקריליק על בד והדבקה, 1988	אסד עזי
פורטרט עצמי, אקריליק על נייר, 1986	
אם ובן, שמן על בד, 2008	
חמורו המעופף של המשיח, מיצב, 1991-1994	מאיר גל
שני צדדים לשלום, כרזה, 1996	יוסי למל
אמנסטי הבין-לאומי, כרזה, 1997	
Sabrett, שמן על בד, 2002	ראלף גוינגס
Sabrett II, שמן על בד, 2002	
שלוש דמויות, אלומיניום ושמן, 2011	חוה ראוור
הולכים, יציקת ברונזה, 2006	עופרה צימבליסטה

עדי נס	ללא כותרת (נמרוד), צילום, 2000
	ללא כותרת (הגר) צילום, 2005
	ללא כותרת (רות ונעמי), צילום, 2006
ארם גרשוני	לחם ומים, שמן על בד, 2005
	איש בחולצה כחולה, שמן על עץ, 2012
עאסם אבו שקרה	צבר, שמן על בד, 1988
מאיר פיצ'חדזה	ללא כותרת, שמן על בד, 2002
זויה צ'רקסקי	ביחד, אקריליק על בד, 2006
	עבודה ראשונה בישראל, אקריליק וטושים על בד, 2010
	השפלה בבית הספר, אקריליק וטושים על בד, 2011

3. מבט גברי-מבט נשי: ייצוגים נשיים באמנות ובתרבות

דמות האישה הייתה מאז ומעולם אחד מהדימויים המרכזיים של עולם האמנות והתרבות החזותית. החל מיוון העתיקה הוצגו נשים באופן אידיאליסטי כאלות, ובמשך מאות שנים הייתה זו התפיסה הרווחת של דימוי האישה.

תפיסה זו החלה משתנה במהלך המאות השמונה-עשרה והתשע-עשרה כאשר התפתח הדימוי של האישה כבעלת זהות כפולה – האם המנחמת והקדושה והאישה המפתה וההורסת.

עם התפתחות העולם המודרני התפתחה והתעדנה גישה זו, כך שנשים הוצגו כמודל לאידיאל יופי מחד וכדימוי מסחרי הפועל באמצעות פיתוי מאידך. במקביל, הביאה המאה העשרים להתפתחות הפמיניזם ולמחאה נשית (וגם גברית) שמצאה ביטוי במדיות שונות על אופן ההתייחסות התרבותית אל הייצוג הנשי.

בנושא זה נחקר את התפתחות הדימוי הנשי, הן מהמבט הגברי והן מהמבט הנשי באמנות ובעיצוב ונדון בהשלכות התרבותיות של השתנות הדימוי לאורך ההיסטוריה, כמו גם בביטוי של הרעיונות הפמיניסטיים של שנות השישים והשבעים של המאה העשרים ועד לפוסט-פמיניזם של שנות האלפיים.

פרה היסטוריה	ונס מווילנדרוף, חלוק נחל חרוט, אלף 30 לפנה"ס
יוון	ונס ממילו, שיש, המאה השנייה לפנה"ס
	ניקה מסאמותראקי, שיש, מאה שנייה לפנה"ס
רומא	ונס מדיצ'י, העתק רומי ממקור יווני, שיש, מאה 1 לספירה
	ונס קפיטולינה, העתק רומי ממקור יווני, 1000 לערך
ימי הביניים	אקלזיה וסינגוזה, קתדרלת נוטרדאם, מאה 12
	דוצ'ו, מדונה רוצלאי, טמפרה וזהב על פנל, 1285
	ג'וטו, המדונה עם הקדושים, טמפרה על פנל, 1310
רנסנס	בוטיצ'לי, הולדת ונוס, טמפרה על פנל, 1483-1485
	ליאונרדו דה וינצ'י, מדונה של הסלעים, שמן על בד, 1483 (לערך)
	רפאל סנציו, מריה, ישו התינוק ויוחנן המטביל, שמן על פנל, 1505-1506
	ג'ורג'ונה, ונוס ישנה, שמן על בד, 1510 (לערך)
בארוק	קרואג'יו, המדונה של עולי הרגל, שמן על בד, 1604 לערך
	ארטמיסיה ג'נטילצי, יהודית שוחטת את הולופרנס, שמן על בד, 1611-1612
	אליזבתה סריני, הבתולה והילד, שמן על בד, 1663
המאה התשע-עשרה	מאנה, ארוחת בוקר על הדשא, שמן על בד, 1863
	מאנה, אולימפיה, שמן על בד, 1863

גויה, המאיה הלבושה, שמן על בד, 1800 (לערך)	
קנבה, פאולין בורגזה כונוס, שיש, 1805-1808	
אנגר, האודליסק הגדולה, שמן על בד, 1814	
גוגן, זרע ארוי, שמן על יוטה, 1892	
רוזטי, לידי לילית, שמן על בד, 1867	
מונק, הערפד, שמן על בד, 1893	
מונק, ריקוד החיים, שמן על בד, 1899-1900	
דגה, האישה השותה אבסינת, שמן על בד, 1876	
מארי קאסט, קוראת, שמן על בד, 1877	
מארי קאסט, אם משחקת עם בתה, פסטל על נייר, 1897	
ברתה מוריסוט, העריסה, שמן על בד, 1872	
ברתה מוריסוט, האמבט, שמן על בד, 1885-1886	
גוסטב קלימט, דיוקן אדל בלוך באואר, שמן, כסף וזהב על בד, 1907	מודרניזם
קתה קולביץ, אישה עם ילד מת, רישום, 1903	
פיקסו, שתי עירומות, שמן על בד, 1906	
פיקסו, דורה מאר, שמן על בד, 1937	
אגון שילה, אישה כפופת ברך, 1917	
מאן ריי, קיקי, הכינור של אנגר, מונטאז', 1924	
ג'ורג'יה אוקיף, אירוס שחור, שמן על בד, 1926	
דה קונינג, אישה 1, שמן על בד, 1950-1952	
יוקו אונו, Cut Piece, מיצג, 1964	
לסלי ליבוביץ, סוזאן לאסי וביה לאו, בקינה ובזעם, מיצג, לוס אנג'לס, 1977	
ג'ודי שיקו, ארוחת ערב, מיצב, 1974-1979	
אנדי וורהול, פארה פוסט, הדפס רשת, 1980	
גורילה גירלז, ללא כותרת, כרזה, 1985-1990	פוסט מודרניזם
גורילה גירלז, ללא כותרת, כרזה, 1985-1990	
יאנה סטארבק, וניטס, שמלת בשר לאנורקטית לבנה, 1987	
ברברה קרוגר, גופך הוא שדה קרב, צילום מעובד, 1989	
ברברה קרוגר, שתיקה היא אושר, צילום מעובד, 1990	
גרהרד ריכטר, קוראת, שמן על בד, 1994	
הילה לולו לין, הקצ לדמעות, מיצג וידיאו, 1994	
ניקי דה סנט פאל, שלוש הגרציות, פיברגלס צבוע, 1999	
סיגלית לנדאו, ים המלח, מיצג וידיאו, 2005	
קחול האמוי, המגזר הבלתי נראה, מיצב, 2007	
נחמה גולן, ספר נשים, צילום מעובד, 2000	
נחמה גולן, קדושה-קדשה, צילום מעובד, 2012	

4. הוצא מהקשרו – תרבות חזותית ויצירתיות

הכותרת "הוצא מהקשרו" נשמעת כאופן הסבר משכנע לרעיון המרכזי של הזרם הסוריאליסטי באמנות המודרנית. אכן, הוצאה מהקשר היא אחד האופנים המרכזיים שבו משתמשים הסוריאליסטים על מנת לגרום לצופה לפרש את הדימוי באופן אסוציאטיבי ולנטרל את החשיבה הלוגית.

עם זאת, הוצאה מהקשר היא למעשה טקטיקה עתיקת יומין בתרבות החזותית ומשמשת בהקשרים ובאופנים שונים. למעשה, זוהי אחת הדרכים הרווחות ביותר לחשיבה יצירתית ולעיתים קרובות זוהי ליבתה של היצירה החזותית.

בנושא חתרן זה נבדוק אופנים שונים של הוצאה מהקשר במהלך ההיסטוריה ונדון בערך המוסף שלה לדימוי החזותי ומשמעותו. התלמידים יעסקו בזיהוי התהליך ובפענוח המשמעויות הנלוות שלו.

כנקודה מרכזית למחשבה נאמר כי משמעותה של הוצאה מהקשר תלויה בראש ובראשונה בנוכחותו של ההקשר המקורי. גם אם ההקשר המקורי אינו מופיע באופן מוצהר בדימוי, הרי שללא זיהוי שלו על ידי הצופה, אין כל משמעות להקשר החדש או להוצאת הדימוי מההקשר המידי שלו.

כדיון, מומלץ לחשוב עם התלמידים על סוגים שונים של הוצאה מהקשר ועל משמעותם. להלן כמה סוגים אפשריים:

- חיבור בין דימויים שאינם מתחברים במציאות.
- בידוד האובייקט מתפקידו והקשרו.
- שימוש שונה וייחודי בחפץ או דימוי מוכר.

ניתן כמובן לחשוב על סוגים נוספים כמו צבעוניות שאינה מתחברת למציאות הנראית, מציאות חלומית או הזויה ועוד.

חיבור בין דימויים שאינם מתחברים במציאות

העולם העתיק	הספינקס הגדול בגיזה, אבן, 2530 לפנה"ס
העולם הקלאסי	למסו (פר בעל ראש אדם), אבן, 710 לפנה"ס ניקה מסאמותראקי, שיש, מאה שנייה לפנה"ס
העולם החדש	הקנטאור בציפורי, פסיפס, מאה 5 לספירה ג'וזפה ארצ'מבולדו השני כזיקית, שמן על פנל, 1590 (לערך) ג'וזפה ארצ'מבולדו אוויר, שמן על פנל, 1566 (לערך) ג'וזפה ארצ'מבולדו אדמה, שמן על פנל, 1566 (לערך) ג'וזפה ארצ'מבולדו אש, שמן על פנל, 1566 (לערך) ג'וזפה ארצ'מבולדו מים, שמן על פנל, 1566 (לערך) מתיאס גרינוולד, פיתוייו של אנטוניוס הקדוש, שמן על פנל, מזבח אייזנהיים, 1515
העולם המודרני	הירונימוס בוש, גן התענוגות הארציים, שמן על פנל, 1505-1510 ברניני, אפולו ודפנה, שיש, 1622-1624 גויה, תרדמת התבונה מולידה מפלצות, תחריט ואקוויטנטה, 1797-1798 אנטואן לואי בארי, תזאוס והמינטאור, ברונזה, 1840 (לערך) גוגן, החזון לאחר הדרשה, שמן על בד, 1888 אודילון רדון, ציקלופ, שמן על פנל, 1895-1900 (לערך)

מארק שאגאל, אני והכפר, שמן על בד, 1911	
מאן ריי, מתנה, רדי מייד מטופל, 1921	
מרט אופנהיים, ארוחת בוקר בפרווה, רדי מייד מטופל, 1936	
אגר איליין, כובע כפפות, קש ורדי מייד, 1936	
מאר דורה, ללא כותרת, פוטומונטאז', 1934	
טאנינג דורותיאה, מוזיקת לילה זעירה, שמן על בד, 1943	
ראושנברג רוברט, מונוגראם, מיצב, 1959	
בידוד האובייקט מתפקידו והקשרו	
דושאן מרסל, המזרקה, רדי מייד, 1917	
דושאן מרסל, מתקן לייבוש בקבוקים, רדי מייד, 1914	
מגריט, בגידת הדימויים (זו אינה מקטרת), 1929, שמן על בד	
ג'ונס ג'ספר, ברונזה צבועה, ברונזה, 1960	
ג'וזף קוסות', כיסאות אחד ושלוש, רדי מייד וצילום, 1965	
בוטי פאולין, מוניקה ויטי עם לב, שמן על בד, 1963	
קלאס אולדנבורג, אטב כביסה, פלדת קורטן, 1976	
נחום טבת, פינה, כיסאות ועץ לבד, 1973-1974	
אפרת נתן, דגל, צילום מתוך מיצג, 1974	
מיכאל סגן כהן, הנני, הדפס ואקריליק על נייר, 1978	
דואן הנסון, אישה עם עגלת קניות, פיברגלס, בד, עגלת קניות, עטיפות, שרף פוליאסטר, 1969	
לוין שרי, שתי נעלים, נעלי ילדים איטלקיות מעור חום, 1992	
לוין שרי, מזרקה (בעקבות דושאן 1), ברונזה, 1991	
פריש קטרניה, פיל, אלומיניום, 1987	
פריש קטרניה, תמנון, אלומיניום, 2010	
ג'ף קונס, פלסטלינה, אלומיניום מצופה פוליקרום, 1994-2014	
ג'ני הלוצר, זרמי אור, 28 שלטי נורות לד בצבעי כחול, ירוק ואדום, 2013	
שימוש שונה וייחודי בחפץ או דימוי מוכר	
ליאונרדו דה וינצ'י, מונה ליזה, שמן על לוח עץ, 1503-1506	מונה ליזה
מרסל דושאן, L.H.O.O.Q., רפרודוקציה מטופלת, 1919	
אנדי וורהול, שתי מונה ליזה מוזהבות, אקריליק והדפס רשת על בד, 1980	
מיכה פרי, דגל הדיו, תצלום, 1949	דגל הדיו (כיבוש אילת)
עדי נס, ללא כותרת, צילום, 1998	
יוסי למל, כרזה ליובל החמישים לישראל, 1998	
רמברנדט, השור השחוט, שמן על פנל, 1655	השור השחוט
חיים סוטין, בשר בקר, שמן על בד, 1924	
מיכל שמיר, שור, מסטיק על ברזל ויין, 2004	
תצלום אוויר	נהלל
דגם מושב נהלל, מיני ישראל, 2003	
גל ויינשטיין, נהלל, עץ לבד ושטיחים, 2009-2010	
ליאונרדו דה וינצ'י, הסעודה האחרונה, פרסקו ושמן על קיר, 1495-1498	הסעודה האחרונה
אנדי וורהול, הסעודה האחרונה, אקריליק והדפס רשת על בד, 1986	
עדי נס, ללא כותרת, צילום, 1999	

הערות חשובות:

1. הנושאים והיצירות הן המלצות בלבד, ניתן לפתח רעיונות אחרים.
2. כמות היצירות בכל נושא גדולה עבור הזמן המוקצב. יש לבחור דוגמאות, ואין צורך להשתמש בכולן.
3. ניתן בהחלט להשתמש בנושאים המוצעים, אך לתת דוגמאות אחרות.
4. נושאים אפשריים נוספים: חפצים כביטוי לתרבות, כלי תחבורה ותנועה באמנות.

ביבליוגרפיה ומקורות מידע

אתרי התוכן של מגמת אמנויות העיצוב:

1. [מפגשים מהסוג החזותי - בעידן המודרני](#)
2. [מפגשים מהסוג החזותי - מסע בזמן](#)
3. [סביבת המודל](#)

אתרים מומלצים נוספים

[Google Art Project](#)
[מכון שנקר לתיעוד וחקר העיצוב בישראל](#)
[המכון לחקר תנועת העבודה ע"ש פנחס לבון](#)
[מרכז המידע לאמנות ישראלית של מוזיאון ישראל](#)
[מוזיאון העיצוב חולון](#)
[מוזיאון ישראל, ירושלים](#)
[מוזיאון תל אביב לאמנות](#)
[מוזיאון חיפה לאמנות](#)
[מוזיאון הרצליה לאמנות עכשווית](#)

ספרים מומלצים:

- אקו, א' (תש"ע 2010). **תולדות היופי**. הוצאת כנרת זמורה ביתן.
- אקו, א' (תשע"ג 2013). **תולדות הכיעור**. הוצאת כנרת זמורה ביתן.
- גינתון, א' (1990). **הנוכחות הנשית – אמנות ישראלית בשנות השבעים והשמונים**. תל-אביב: מוזיאון תל-אביב לאמנות.
- טייכר, א' (1998). **אמנויות באמנות ישראל**. חיפה: מוזיאון חיפה לאמנות.
- מישורי, א' (תשס"ח 2008). **טבע דומם: מייצוג של חפצים לחפצים של ממש**. כרך א, הוצאת האוניברסיטה הפתוחה.
- מישורי, א' (תש"ס 2000). **תולדות האמנות: מבוא כללי**. הוצאת האוניברסיטה הפתוחה.
- מרקוס, ר' (2008). **נשים יוצרות בישראל 1920-1970**. תל-אביב.
- פיפר, ד' (תשס"א 2001). **אנציקלופדיה לאמנות הציור והפיסול**. הוצאת כתר.
- צלמונה, י' (תש"ע 2010). **100 שנות אמנות ישראלית**. הוצאת מוזיאון ישראל.

Breitberg-Semel, S., **'Women's Art in Israel'**, Ariel 49 (1979).

Broude, N., and M. Garrard (editors), **The Expanding Discourse: Feminism and Art History**, Oxford: Westview, 1992.

Deepwell, K., (editor), **Women artists and modernism**, New-York, 1998.

Grosenick, U., **Women Artists in the 20th and 21st Century**, New-York, 2001.